YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

13 päivänä marraskuuta 2001 *

Asiassa C-59/99,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi F. de Sousa Fialho ja O. Couvert-Castéra ja sittemmin H. van Lier ja A. Caeiros, avustajanaan advogado E. Braga, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Manuel Pereira Roldão & Filhos L^da^, kotipaikka Marinha Grande (Portugali),

Instituto Superior Técnico, kotipaikka Lissabon (Portugali), edustajinaan advogado J. L. da Cruz Vilaça ja advogado T. Aragão Morais,

ja

King, Taudevin & Gregson (Holdings) Ltd,

vastaajina,

* Oikeudenkäyntikieli: portugali.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 181 artiklan (josta on tullut EY 238 artikla) nojalla, että yhteisöjen tuomioistuin velvoittaa vastaajat palauttamaan ennakkomaksun, jonka komissio oli suorittanut vastaajille energiateknologian edistämiseen Euroopassa liittyviä hankkeita (Thermie-ohjelma) koskevan sopimuksen nro IN 90/91 PO/UK perusteella,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja F. Macken sekä tuomarit C. Gulmann ja J. N. Cunha Rodrigues (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan komission, asiamiehenään A. Caeiros, avustajanaan E. Braga, ja Instituto Superior Técnicon, edustajinaan advogado L. Pais Antunes ja advogado P. Farinha Alves, 15.3.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.6.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on yhteisöjen tuomioistuimeen 19.2.1999 toimittamallaan kannekirjelmällä nostanut EY:n perustamissopimuksen 181 artiklan (josta on tullut EY 238 artikla) nojalla kanteen, jossa komissio vaatii, että Manuel Pereira Roldão & Filhos L^{da} (jäljempänä MPR), Instituto Superior Técnico (jäljempänä IST) ja King, Taudevin & Gregson (Holdings) Ltd (jäljempänä KTG) velvoitetaan palauttamaan komissiolle 357 813 euroa, jotka se maksoi vastaajille ennakkoon sopimuksen nro IN 90/91 PO/UK (jäljempänä sopimus) perusteella, lisättyinä 185 833,78 euron korolla, joka oli kertynyt 1.1.1999 mennessä, sekä korolla, joka kertyy ennen koko vaaditun määrän palauttamista.

Tosiseikat ja asiaa koskevat oikeussäännöt

2 Sopimus tehtiin toisaalta Euroopan talousyhteisön, jota edusti komissio, ja toisaalta MPR:n, IST:n ja KTG:n (jäljempänä sopimuspuolet) välillä ja se koski energiateknologioiden edistämistä Euroopassa koskevaa hanketta (Thermie-ohjelma).

3 Sopimuksen 9 kohdan 1 alakohdan mukaan siihen sovelletaan Portugalin lainsäädäntöä. Sopimuksen liitteessä II olevan 12 kohdan mukaan yhteisöjen tuomioistuin on ainoa toimivaltainen tuomioistuin ratkaisemaan sopimuksesta aiheutuvia riitoja.

4 Hankkeeseen kuuluvien töiden oli tarkoitus alkaa 1.1.1993 ja päättyä 31.12.1995. Komissio sitoutui ottamaan vastattavakseen 40 prosenttia hankkeen kustannuksista. Komissio sitoutui myös maksamaan 30 prosenttia näistä kustannuksista eli 357 813 ecua ennakkoon, minkä se teki 22.2.1993.

5 MPR vastaanotti hankkeen koordinaattorin ominaisuudessa ennakkomaksun. Koordinaattorina se oli myös velvollinen ilmoittamaan komissiolle töiden alkamisessa ilmenevistä viivästyksistä ja esittämään sille ensimmäisen teknisen puolivuotiskertomuksen, ensimmäisen rahoitusta koskevan puolivuotiskertomuksen ja ensimmäisen Data Base Sheet -kertomuksen seitsemännellä kuukaudella siitä, kun sopimus oli tullut voimaan.

6 Komissio saattoi sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 2 alakohdan f alakohdan nojalla päättää sopimuksen, jos jokin sopimuspuolista ei aloittanut töitä sovittuna päivämääränä ja jos komissio ei hyväksynyt kyseisen sopimuspuolen ehdottamaa uutta päivämäärää.

7 Sopimuksen liitteessä II olevassa 2 kohdassa määrättiin lähtökohtaisesti sopimuspuolten solidaarisesta vastuusta komissioon nähden. Kyseisen sopimusmääräyksen c alakohdassa määrättiin kuitenkin, ettei sopimuspuolten tarvinnut ottaa vastattavakseen velvoitteitaan laiminlyövän sopimuspuolen sellaisia velvoitteita, jotka liittyivät ennakkomaksun palauttamiseen, jos ne kykenivät pätevästi osoittamaan komissiolle, etteivät ne olleet myötävaikuttaneet siihen, että kyseinen sopimuspuoli jätti täyttämättä velvoitteitaan, ja että ne olivat noudattaneet sopimuksen liitteessä II olevan 1 kohdan 4 alakohdassa määrättyä ilmoitusvelvollisuutta.

8 Viimeksi mainitun sopimusmääräyksen mukaan sopimuspuolten oli ilmoitettava komissiolle hankkeen koordinaattorin välityksellä töiden alkamisesta sekä

ilmoitettava viipymättä töiden loppuun saattamisesta tai keskeytymisestä, samoin kuin muista tapahtumista tai seikoista, jotka saattaisivat vaikuttaa tuntuvasti sopimuksen täytäntöönpanoon.

9 Sen jälkeen kun MPR:ssä tehtiin 20.9.1993 tekninen tarkastus, jossa todettiin, ettei töitä ollut aloitettu, komissio lähetti 20.10.1993 MPR:lle kirjeen, jossa se arvosteli MPR:ää siitä, ettei tämä ollut ilmoittanut hankkeen käynnistymiseen liittyvästä viivästyksestä ja että ennakkomaksu oli käytetty muuhun tarkoitukseen kuin mihin se oli osoitettu; IST:lle ja KTG:lle lähetettiin kopiot kyseisestä kirjeestä. Komissio vaati tällä perusteella ennakkomaksun palauttamista kahden kuukauden kuluessa sillä uhalla, että se irtisanoisi sopimuksen ilman muita toimenpiteitä sopimuksen 8 kohdan nojalla.

10 Vastauksena tähän kirjeeseen MPR ilmoitti komissiolle päiväämättömällä kirjeellä, jonka komissio vastaanotti 7.12.1993, ettei se ollut samaa mieltä siitä, että työt eivät olleet alkaneet, koska IST ja KTG olivat jo suorittaneet tiettyjä töitä. MPR totesi myös, että se oli valmis tutkimaan kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja, joiden avulla sopimuksen täytäntöönpanon jatkaminen voitaisiin varmistaa.

11 Komissio ilmoitti 11.1.1994 MPR:lle lähettämässään kirjeessä, että se oli valmis neuvottelemaan MPR:n esille nostamista kysymyksistä sen jälkeen, kun se oli saanut vahvistuksen siitä, että ennakkomaksu oli nostettavissa tililtä, jolle se oli siirretty.

12 Kullekin sopimuspuolelle lähetetystä 16.5.1994 päivätystä kirjeestä ilmenee, ettei komissio ollut vielä kyseiseen päivämäärään mennessä saanut pankilta todistusta siitä, että ennakkomaksu oli nostettavissa. Komissio antoi kyseisessä kirjeessä kuukauden määräajan mainitun todistuksen esittämiseksi sillä uhalla, että sopimuksen 8 kohdan määräyksiä sovellettaisiin välittömästi.

13 MPR pyysi 14.6.1994 päivätyllä kirjeellä komissiota muuttamaan päätöstään vedoten Indústria Portuguesa de Cristaisin rakennemuutokseen, joka oli tarkoitus toteuttaa seuraavan kuukauden kuluessa, sekä tarpeeseen muuttaa hanketta ottaen huomioon KTG:n konkurssin.

14 Kirjeessä, joka oli päivätty 7.7.1994 ja joka lähetettiin ainoastaan MPR:lle ja IST:lle, komissio täsmensi, että se suostui lykkäämään sopimuksen irtisanomista koskevaa päätöstään 31.12.1994 asti ottaen huomioon MPR:n 14.6.1994 päivätyssä kirjeessään esittämät syyt.

15 MPR ei noudattanut sovittuja uusia määräaikoja eikä palauttanut mitään.

16 Näin ollen komissio irtisanoi sopimuksen 7.6.1995 päivätyllä, MPR:lle ja IST:lle osoitetulla kirjeellä. Se lähetti myös 10.11.1995 MPR:lle maksukehotuksen, joka koski ennakkomaksun palauttamista.

17 MPR ei reagoinut millään tavalla kyseiseen palauttamisvaatimukseen.

Asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa

18 MPR ei ole toimittanut vastinetta. Komissio on näin ollen vaatinut yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan 1 kohdan nojalla yhteisöjen tuomioistuimelta yksipuolista tuomiota kyseisen vastaajan osalta.

19 KTG:n osalta on ollut mahdotonta suorittaa haastetiedoksiantoa, koska kyseisen yhtiön nykyinen osoite ei ole ollut tiedossa. Komissio on näin ollen esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 26.4.1999 päivätyllä kirjeellä, että oikeudenkäyntiä olisi jatkettava kahden muun vastaajan osalta, mikä merkitsee implisiittisesti sitä, että komissio on luopunut kanteestaan KTG:tä vastaan.

20 IST vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että kanne on perusteeton IST:n osalta, ja velvoittamaan komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan.

Ennakkomaksun palauttaminen

21 Sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 4 alakohdan ensimmäisen alakohdan mukaan komissio voi vaatia palauttamaan kokonaan tai osittain määrät, jotka se on maksanut taloudellisena tukena, jos se irtisanoo sopimuksen sillä perusteella, että yksi tai useampi sopimuspuoli on jättänyt täyttämättä velvoitteensa.

22 Tosiseikkojen perusteella komissio maksoi 22.2.1993 MPR:lle ennakkoon 357 813 ecua ja irtisanoi sopimuksen sen liitteessä II olevan 8 kohdan nojalla vedoten siihen, ettei MPR ollut täyttänyt osaa sopimusvelvoitteistaan.

23 Komissio väittää tältä osin ensinnäkin, ettei MPR ole aloittanut töitä sovitussa määräajassa, että MPR on jättänyt ilmoittamatta sille sopimuksen 2 kohdan 2 alakohdan mukaisesti hankkeen toteuttamiseen liittyvistä viivästyksistä ja

lopuksi että MPR on käyttänyt sopimuksen liitteessä II olevan 17 kohdan 2 alakohdan a alakohdan vastaisesti ennakkomaksua muuhun tarkoitukseen kuin mihin se oli osoitettu.

24 Koska kaikki mainitut väitteet on näytetty toteen, on syytä hyväksyä komission vaatimukset, jotka koskevat sitä, että MPR:n on palautettava ennakkoon maksettu määrä.

25 Myöskään IST ei kiistä sopimuksen täyttämättä jättämistä. IST vetoaa kuitenkin sopimuksen liitteessä II olevaan 2 kohdan c alakohtaan sisältyvään poikkeukseen solidaarista vastuuta koskevasta pääsäännöstä ja väittää, ettei sillä ole mitään tekemistä MPR:n sopimusrikkomuksen kanssa, koska se on toteuttanut kaikki mahdolliset toimenpiteet, jotta MPR käynnistäisi työt, ja täyttänyt kyseisessä liitteessä olevan 1 kohdan 4 alakohdan mukaisen ilmoitusvelvollisuutensa komissioon nähden. IST väittää lisäksi, että koska komissio on haastanut kaikki sopimuspuolet oikeuteen, se ei voi vedota solidaariseen vastuuseen.

26 Aluksi on todettava, ettei IST ole myötävaikuttanut siihen, että MPR on jättänyt sopimusvelvoitteensa täyttämättä.

27 Komissio ei nimittäin ole kiistänyt sitä, että IST on toiminut vilpittömässä mielessä ja että sillä on ollut intressi hankkeen täytäntöönpanemiseksi, minkä lisäksi on näytetty toteen, että IST on säännöllisesti kehottanut MPR:ää edistymään hankkeen toteuttamisessa ja täyttämään sopimusvelvoitteensa.

28 On kuitenkin todettava, että IST ei ole täyttänyt sopimuksen liitteessä II olevan 1 kohdan 4 alakohdan mukaista velvoitettaan ilmoittaa komissiolle viipymättä kaikista tapahtumista tai seikoista, jotka saattaisivat vaikuttaa tuntuvasti sopimuksen täytäntöönpanoon.

29 IST on nimittäin ottanut kirjallisesti yhteyttä komissioon ilmoittaakseen, ettei IST ollut saanut MPR:ltä minkäänlaista suoritusta IST:lle aiheutuneista kustannuksista ja että ainoastaan MPR oli vastuussa hankkeen keskeytymisestä, ensimmäisen kerran vasta 17.7.1995 eli yli kaksi vuotta sen jälkeen, kun se oli saanut tiedon niistä vaikeuksista, joita MPR:llä oli hankkeen käynnistämisessä, ja yli puolitoista vuotta sen jälkeen, kun se oli saanut komissiolta 20.10.1993 päivätyn kirjeen, jossa vaadittiin ennakkomaksun palauttamista kahden kuukauden kuluessa.

30 Muiden yhteydenottomuotojen — kuten kolmansiin osapuoliin tapahtuneiden yhteydenottojen tai puhelinkeskustelujen, joiden päivämääriä IST ei ole täsmentänyt — perusteella ei missään tapauksessa voida katsoa, että kyseinen vastaaja olisi täyttänyt sopimuksen liitteessä II olevan 1 kohdan 4 alakohdan mukaisen velvoitteensa ilmoittaa viipymättä komissiolle kyseisistä seikoista.

31 Näin ollen on katsottava, ettei IST ole viipymättä ilmoittanut komissiolle sellaisista seikoista, joista se oli tietoinen ja jotka saattoivat tuntuvasti vaikuttaa sopimuksen täytäntöönpanoon.

32 IST väittää lisäksi virheellisesti, että sopimuspuolten vastuu ei ole enää solidaarista vastuuta, koska komissio on haastanut kaikki sopimuspuolet oikeuteen.

33 Solidaarista vastuuta koskeva järjestelmä, joka perustuu Portugalin siviililain (jäljempänä siviililaki) 517 §:ään ja 519 §:n 1 momenttiin, sallii nimittäin sen, että velkoja voi vaatia velvoitteen täyttämistä joko yhdeltä velalliselta tai kaikilta velallisilta. Solidaarinen velkavastuu perustuu nimenomaan tähän mahdollisuuteen, koska sen tarkoituksena on suojata velkojaa siltä vaaralta, että joku sen velallisista tulee maksukyvyttömäksi.

34 Velkoja voi näin ollen sellaisella kanteella, jota tässä oikeudenkäynnissä käsitellään, saada ensinnäkin aikaan sen, että kaikki velalliset velvoitetaan solidaarisesti maksamaan kyseinen velka. Velkoja voi tämän jälkeen kansallisessa tuomioistuimessa hakemallaan täytäntöönpanomääräyksellä vaatia valitsemaltaan velalliselta koko velan maksamista.

35 Ottaen huomioon sen, ettei IST ole täyttänyt sopimuksen liitteessä II olevassa 2 kohdan c alakohdassa mainittuja velvoitteita, ja sen, että se on solidaarisessa velkavastuussa komissioon nähden, on syytä hyväksyä vaatimus siitä, että IST velvoitetaan palauttamaan ennakkoon maksettu 357 813 ecun määrä solidaarisesti MPR:n kanssa.

Korot

36 Sopimuksen liitteessä II olevan 8 kohdan 4 alakohdan toisen alakohdan mukaan korkoa on maksettava ennakkomaksujen saamisesta lukien, ja korkokantana on Euroopan raha-asiain yhteistyörahaston ecumääräisistä liiketoimista perimä korko, joka julkaistaan kunkin kuukauden ensimmäisenä työpäivänä, korotettuna kahdella prosenttiyksiköllä.

37 Komission mukaan 1.1.1999 mennessä kertyneen koron määrä oli 185 833,78 ecua, johon on lisättävä ennakkomaksun täysimääräiseen palauttamiseen asti kertyvä korko.

38 Koska MPR ei ole mitenkään riitauttanut koronmaksua koskevaa velvoitetta käsiteltävänä olevan kanteen nostamista edeltävässä kirjeenvaihdossa ja koska asiakirja-aineistosta ei ilmene mitään sellaista, minkä perusteella komission kyseisen vaatimuksen perusteltavuus olisi asetettava kyseenalaiseksi, MPR on velvoitettava maksamaan komissiolle sopimuksessa määrättyä korkoa 22.2.1993 lukien — jolloin MPR on kiistattomasti vastaanottanut 357 813 ecun suuruisen ennakkomaksun — kyseisen ennakkomaksun täysimääräiseen palauttamiseen saakka.

39 IST väittää, ettei siltä voida vaatia koron maksamista, koska siviililain 520 §:n mukaan ainoastaan se velallinen, joka on aiheuttanut sen, ettei suoritusta voida täyttää, vastaa niistä vahingoista, jotka ylittävät kyseisen suorituksen arvon.

40 IST toteaa, että MPR on ainoa sopimuspuoli, jolta komissio voi vaatia koron maksamista, koska se, ettei suoritusta voitu täyttää, johtui yksinomaan MPR:n sopimusrikkomuksesta.

41 Tältä osin on todettava, että koska sopimus irtisanottiin, siitä alun perin johtunut luontaissuoritusta koskeva velvoite muuttui rahallista suoritusta koskevaksi velvoitteeksi eli ennakkomaksun palauttamisvelvoitteeksi.

42 Kyse on näin ollen rahasaamisesta, joka komissiolla on suhteessa sopimuspuoliin ja johon sovelletaan näin ollen siviililain 520 §:ää, jossa todetaan, että "jos suorituksesta tulee mahdoton täyttää yhden velallisen toiminnan takia, kaikki velalliset vastaavat velasta solidaarisesti; ainoastaan se velallinen, jonka toiminta on aiheuttanut kyseisen mahdottomuuden, vastaa suorituksen arvon ylittävien vahinkojen korvaamisesta, ja jos tällaisia velallisia on useampia, vastaavat he vahingon korvaamisesta solidaarisesti".

43 On täsmennettävä, että kyseistä oikeudellista järjestelmää sovelletaan paitsi niissä tilanteissa, joissa suorituksesta on tullut fyysisesti mahdoton, myös niissä tilanteissa, joissa on kyse velallisen viivästyksestä. Tällaisen viivästyksen perusteella maksettavasta korosta vastaa ainoastaan se velallinen, joka on vastuussa velvoitteen täyttämättä jättämisestä.

44 Käsiteltävänä olevassa asiassa on selvää, ettei IST voi olla vastuussa siitä, että MPR on jättänyt velvoitteensa täyttämättä.

45 IST on ensinnäkin 9.6.1994 päivätyllä kirjeellä kohdistanut MPR:ään suoraa painostusta, jotta tämä palauttaisi komissiolle saamansa ennakkomaksun. Komissio on suullisessa käsittelyssä itse todennut, ettei se tiennyt, oliko IST:n toiminta myötävaikuttanut lopputulokseen vai ei.

46 IST ei myöskään ole koskaan vastaanottanut komissiolta mitään maksua, ja se sai tietää komission MPR:lle suorittamasta maksusta vasta saatuaan jäljennöksen kirjeestä, jonka komissio lähetti MPR:lle 20.10.1993.

47 Kuten tämän tuomion 27 kohdassa on todettu, komissio ei ole kiistänyt sitä, että IST on toiminut vilpittömässä mielessä ja että sillä on ollut intressi sopimuksen täytäntöönpanoon.

48 Tästä seuraa paitsi se, ettei IST ole myötävaikuttanut MPR:n laiminlyöntiin, myös se, että se on yrittänyt estää tämän laiminlyönnin painostamalla MPR:ää siihen, että se täyttäisi velvoitteensa palauttaa ennakkomaksu komissiolle.

49 Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat ja siviililain 520 § on todettava, ettei IST:n ole maksettava komissiolle korkoa, joka johtuu siitä, ettei ennakkomaksua ole palautettu.

50 Tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1) 2 artiklan 1 kohdan mukaan viittaus ecuun on korvattava viittauksella euroon siten, että yksi ecu vastaa yhtä euroa.

Oikeudenkäyntikulut

51 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut MPR:ää ja IST:tä korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska olennainen osa vaatimuksista on ratkaistu komission hyväksi, MPR ja IST on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Manuel Pereira Roldão & Filhos L^da^ ja Instituto Superior Técnico velvoitetaan maksamaan yhteisvastuullisesti Euroopan yhteisöjen komissiolle 357 813 euroa.**

2) **Manuel Pereira Roldão & Filhos L^da^ velvoitetaan maksamaan Euroopan yhteisöjen komissiolle 185 833,78 euroa 1.1.1999 mennessä kertyneenä korkona sekä sopimuksessa määrättyä korkoa kyseisestä päivämäärästä lukien päävelan täysimääräiseen maksamiseen asti.**

3) **Manuel Pereira Roldão & Filhos L^da^ ja Instituto Superior Técnico velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Macken Gulmann Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä marraskuuta 2001.

R. Grass

kirjaaja

F. Macken

kolmannen jaoston puheenjohtaja